

«Ýazuwymyzy üýtgetdiler, bir gijede jahyllaşdyk!»

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

"Ýazuwymyzy üýtgetdiler, bir gijede jahyllaşdyk!" YAZIMIZI DEĞİŞTİRDİLER BİR GECEDE CÂHİL (!) KALDIK

*Biz bülbül-ü muhrık, dem-i gülzâr-ı firâkız,
Âteş kesilir geçse sabâ gülşenimizden.
(Sultan II. Selim)*

Memleketimden insan manzaraları

Başlıktaki ifadeyi çok eskiden beri ara sıra duyardım, son birkaç yıldır sıkça işitir oldum, son zamanlarda da neredeyse her gün duymaya başladım. Ekranda bir politikacı, hepimizin aklına, irfanına hakaret edercesine, “bu Cumhuriyeti kuranlar zorla yazımızı değiştirdiler ve millet bir gecede cahil kaldı, dedelerimizin mezar taşlarını okuyamaz olduk” diyor. Kendi kendime “eh, politikacılık bu ülkede zaten millete doğruları anlatmak, milletin irfanını yükseltmek, millete huzur vermek için yapılmıyor, bu da politikacıdır konuşur, mazurdur” diyorum. Ertesi gün ekranda, mesleğinin haysiyetini sıfırlayan, sahibinin sesi bir gazeteci, ağzından alevler saçarak aynı şeyleri tekrarlıyor. Bir sonraki gün, ekranda bir din adamı, bir başka ekranda bir üniversite profesörü, sokak işportacıları gibi bağıırıyor, “bu cumhuriyeti kuranlar var ya, bunlar millete ihanet ettiler, bizim rüya imparatorluğumuzu yıktılar, yazımızı zorla değiştirdiler, milleti bir gecede cahil bıraktılar”. Aklım duruyor, zihnim duruyor. Televizyonu kapatıp hafızamı yokluyorum, çocukluğumda yaşadıklarımı düşünüyorum, kitapları açıp yeniden okuyorum. Fakat maalesef bu ayrışan dünyalarımızı örtüştürme imkânını bulamıyorum. İki gün sonra, bir toplantıda, az çok lisan bildiği, birçok yabancı ülkeyi gördüğü intibai veren, temiz yüzlü, genç bir iş

adamıyla sohbet ediyoruz. Çok geçmeden aynı cümle geliyor: “Hocam bütün sıkıntılarımızın kaynağında Cumhuriyet döneminde yapılan yanlışlar var. Mesela yazımızı değiştirdiler millet bir gecede cahil kaldı”. Bu yargının doğru olmadığını anlatmaya çalışıyorum: “Bu gün bir karar alınsa ve yarından itibaren Çin alfabesi kullanılacak dense, sen, yarın sabah, bütün bildiklerini unutup bir anda cahil mi kalacaksın? Evindeki kitaplar yok mu olacak, bunları okumaktan vaz mı geçeceksin? Çalışıp yeni alfabeyi de öğrenirsin ve ölünceye kadar ikisini birden kullanırsın. Geçmişte de aynen böyle olmuştur. “Yazının değişmesi, şu şu sebepten dolayı kötü oldu” diyebiliyorsan belki anlarım, ama “millet bir gecede cahil kaldı” dersin bu birçok bakımdan yanlıştır ve çok basit bir politik slogandır.

Bu olayın tam ertesi gün, köyde, çocukluğumdan tanıdığım, benden yaşlı biriyle karşılaşıyorum. Selâmlaşma ve kısa bir hâl hatır sormadan sonra, işaret parmağını yüzüme doğru sallayarak:

“Biliyor musun Memedefendi, bu Cumhuriyeti kuranlar var ya, milletin dinini ve ahlâkını kuruttular, yazısını değiştirdiler, bizi bir gecede cahil bıraktılar.”

“Sen kaç yaşındasın hacı efendi” dedim.

“Seksen iki” dedi.

“Demek ki, sen 1933 yılında doğduğun zaman en az 40-45 yaşında olması gereken deden, babaannen ve 20-30 yaşında olması gereken baban, annen, dayın, teyzen, halan, amcan, hep Osmanlı döneminde doğmuşlardı. Hacı Efendi, bunların hangileri okuryazardı, söyler misin?” dedim.

“Ama Osmanlı’nın çok büyük âlimleri, hocaları vardı, evliyaları vardı Memedefendi” dedi.

“Peki, sen yaşın itibarıyla 1940’lı yılları benden daha iyi bilirsin ve annemi tanırsın, o tarihlerde annemden başka bu köyde (Hisarcık’ta) okuma bilen bir tek kadın var mıydı?” diye sordum. Bir an düşündü:

“Annen rahmetliyi iyi tanırım, çok bilgiliydi, neyse ezan okunacak Memedefendi, bana müsaade” dedi ve gitti.

Bundan üç gün sonra, komşu köyden, elli sekiz yıldır

görmediğim bir çocukluk arkadaşım ile karşılaştım. Heyecanlandık, sarıldık, hâl hatır sorduk. Ankara'da yaşıyormuş. Köye gezmeye gelmiş:

"Memleketi yine karıştırıyorlar Memet Bey, ne olacak bu işler?" diye sordu ve daha ben ağzımı açmadan "yazımızı değiştirdiler, millet bir gecede cahil kaldı, olacağı buydu" dedi.

"Peki, yazı değişmeden önce cahil değiller miydi?" diye sordum.

"Hayır, yüzde sekseni tahsilliydi, hatta bazıları İngilizce de biliyordu" dedi.

İngilizce bilen kim olduğunu hatırladım, biri aynı köyden olan teyzemin kocasıydı, Kanal Harekatı'nda İngilizlere esir düşmüş, Mısır kampında kalmış ve çat pat İngilizce öğrenmişti. Bir diğeri Talas Amerikan Koleji'nin hizmetkârlığını yaparken birkaç kelime kapmıştı. Baktım ki lâfı uzatmanın faydası yok, "bu söylediklerin doğru değil, ama ayaküstü anlatılmaz, sonra konuşalım" diyerek ayrıldım.

Çekilmez, katlanılmaz oldu.

Artık gına geldi. Nedir bu cür'et, nedir bu şartlanmışlık? Halkımız eskiden daha mı edepliymiş ne? İyi kötü mürekkep yalamış, eğitime-öğretime emek vermiş, göz nuru dökmüş insanları görünce haddini bilir, ders vermeye kalkmaz, soru sorar ve cevabına katılmasa bile, sükûnetle dinleyip anlamaya çalışırdı. Hadi ilkokuldan sonra kalemi kitabı bir kenara koymuş olan, günlük maişet derdindeki insanları anladık, mazurdurlar. Ama üniversite mezunu, öğretmen, doçent, profesör, iş adamı, politikacı, bazıları yurt dışında okumuş, şu veya bu ölçüde lisan bilen ve dünyayı az-buçuk anlamış olması gereken insanlar, "cehlin (cehaletin) bu kadarı ancak tahsille mümkündür" hükmünü haklı çıkarırcasına, papağan gibi, aynı cümleleri nasıl kullanabiliyorlar? Bu ezberi hangi meş'um (uğursuz) niyetler yaptırıyor?

Hayır beyler, hayır, bunların hiçbirisi doğru değildir. Bütün sıkıntılarımızın kaynağı, benim, senin, onun, velhasıl hepimizin kalitesizliğidir, yetersizliğidir, bilgisizliğidir, iptidailiğidir ve daha da vahimi böyle olduğumuzun farkında

olmamaktır ve bu nedenle de, teşhis koyma ve çare arama yeteneğinden yoksun bulunmaktır.

*Cihan-ârâ cihan icredir, arâyı bilmezler,
Ol mâhîler ki, deryâ icredir, deryâyı bilmezler.
(Hayâlî)*

İlk genel nüfus sayımı

Modern manadaki ilk genel nüfus sayımı 1749'da İsveç'te yapıldı ve birkaç yıl arayla tüm Avrupa ülkelerinde nüfus sayımları yapılmaya başlandı. Osmanlı döneminde ise, birincisi 1831 yılında olmak üzere birkaç defa nüfus sayımı yapılmıştır ama bunlar, toplumu tüm özellikleriyle tanımaya yönelik ve genel değildi. Kadınlar ise yok farz edilmiş ve sayılmamıştı. Asker ve vergi alma potansiyelini ölçmeye yönelikti. Dolayısıyla herkesi kapsayan ve toplumun tüm özelliklerini ölçmeye çalışan ilk genel nüfus sayımı, harf inkılâbından bir yıl önce, yani 1927 yılında gerçekleştirildi. Buna göre 1927 yılında toplam nüfusumuz 13.629.488 kişiydi. Türkiye genelinde 1.111.496 kişi okuma yazma biliyordu ve bunların toplam nüfus içindeki oranı sadece %8 idi. Buna karşılık 12.517.992 kişi okuma yazma bilmiyordu. Bunların toplam nüfus içindeki oranı ise %92 idi. Yani yüz kişiden doksan ikisi “elifi görse mertek (sopa) sanıyordu”. Kadınlar arasında okuma yazma bilenlerin oranı %1'in de altındaydı.

Bazıları da okur ama yazamazdı

Ayrıca, eski yazıyla (Osmanlı alfabesiyle) iyi kötü okuyabilenlerin önemli bir bölümü yazmayı bilmezdi, çünkü diğer başka sebeplere ilaveten, yazmayı öğrenmek, okumayı öğrenmekten çok daha zor ve masraflıydı. Kâğıt, kalem, mürekkep, sehpa (ya da rahle) gerekirdi ve çoğu insanın bunları alacak gücü yoktu. Şimdi de olduğu gibi Kur'an'ı yüzünden okumak, sadece dinî bilgiler öğrenmek ve beş vakit namaz kılmak yeterli sayılıyordu. Bu nedenle halk arasında, “kıl beşi bitir işi” gibi sloganlar türemişti, çünkü zekat vermek

zengine mahsustu, hacca gitmek de binde bir insana nasip oluyordu.

Annem eski yazıyı oldukça iyi biliyor ama yazamıyordu. Ona eski yazıyla imza atmayı, belirli bir yaşa gelince ben öğrettim ve mühür kullanmasına gerek kalmadı. Hiç kimse de anneme eski yazıyla imza olmaz, demedi. Annem 1910 doğumluydu. Akçakaya köyünde, evlerinin bitişiğindeki caminin imamından (Hacı Ahmet Hocadan) okuma öğrenmişti. Beş tane kitabı vardı: Kur'an, Ah-mediye, Muhammediye, Taberî Tarihi ve Delail-i Hayrat. Altıncı bir kitabı olmadı. 2008 yılında, 98 yaşında vefat edinceye kadar sadece bunları okudu ve vefatından bir ay öncesine kadar her ay Kur'an'ı hatmetti. Kendisine sordum:

“Anne, okumayı öğrenirken, neden yazmayı da öğrenmedin?”

Cevabı şu oldu:

“Oğlum, okumayı öğrendiğime şükür, eskiden kızları okula göndermezlerdi, hele yazmayı asla öğretmezlerdi, oğlanlara mektup yazar diye korkarlardı”.

Bazı üst düzey Osmanlıların dahi okuryazar olmadıklarına dair tarih kitaplarında bilgiler vardır. Mesela, Yedisekiz Hasan Paşa... Hatırladığım kadarıyla, Kırım Harbi'ne er olarak katılmış, gösterdiği başarılar nedeniyle saray çevresine alınmış, zamanla terfi etmiş ve 'paşa' unvanı verilmiştir. Abdülaziz ve II. Abdülhamit dönemlerinde sarayın korumasından sorumlu 'Beşiktaş Muhafızı' olmuştur. Bazı kitapların yazdığına göre, imzasını atmayı bilmediği için, eskiden, biri 'v' diğeri 'ters v' gibi yazılan, 7 ve 8 rakamlarının arasına bir çizgi çekerek 'Hasan' yazmayı ve böylece imzasını atmayı öğrenmiştir. Bu nedenle kendisine 'Yedisekiz Hasan Paşa' lâkabı takılmıştır. Bu gün böyle bir şeyi tasavvur edebilir misiniz?

Batıdaki şehirler ve Anadolu çok farklıydı

Şüphesiz ki İstanbul başta olmak üzere, İzmir, Bursa, Edirne vesaire gibi, Batıdaki önemli merkezlerde okuryazarlık oranı ortalamanın birkaç kat üstündeydi. Ama Orta ve Batı Anadolu'ya doğru gittikçe okuryazarlık oranları ortalamanın çok daha altındaydı. Mesela, 1927 yılında yapılan ilk genel nüfus sayımı verilerine göre, Çorum'da okuryazarlık oranı, ortalama

olarak %4, erkeklerde %8, kadınlarda ise binde 9'du. Çorum örneği bütün Anadolu kentleri için geçerliydi. Kadın-erkek arasındaki okuryazarlık uçurumu ise ülkenin her tarafında aynı vahamet düzeyindeydi.

İstidacılar ve mühürcüler vardı

Cumhuriyet döneminin başlangıcında, nüfusun %24 kadarı şehirlerde, %76 kadarı da köylerde yaşıyordu. (Bu gün köylerde yaşayanların oranı %8, şehirlerde yaşayanlarınkı ise %92'dir). Osmanlı döneminde köylerdeki okuryazarlık oranı erkeklerde %1-2 civarında, kadınlarda ise sıfıra yakındı. Birinci Cihan Harbi esnasında, bir köye birkaç ayda veya birkaç yılda bir defa mektup geldiği zaman, köylünün, okuryazar bir adam bulup da bunu okutması veya birkaç satır cevap yazdırması için, yayan-yapıldak, köy köy dolaşması veya şehre gelmesi gerekiyordu. Hatta, 1960'lara kadar, valiliklerin, kaymakamlıkların, nüfus dairelerinin, tapu dairelerinin etrafında bir tabureye oturmuş, vatandaşlar için dilekçe yazan, sıra sıra 'istidâcılar' bulunurdu. Ayrıca, imzasını atamayanlar için 'mühürcü' esnaf vardı ve bunlar âdeta birer iktisadi sektördü. Rahmetli annemin birkaç yılda bir imza atması gerekir, bu arada mührünü kaybeder ve ben İki Kapılı Câmi'nin oraya gidip, sarı, metal döküm, kulplu bir dikdörtgen üzerine, eğri büğrü, 'MAKBULE' diye mühür kazıttırdım. Bazen de imza atmayı bilmeyenlere parmak bastırırlardı.

Gayrimüslimlerin durumu

Oysa aynı dönemde Kayseri'de bulunan Rum ve Ermeni kızlarının neredeyse tamamı kendi cemaat okullarında ve hatta Amerikan, İngiliz, Fransız vesaire misyoner okullarında eğitim görüyor, sadece okuma ve yazmayı değil, pek çoğu, lise düzeyinde, matematik, fizik, kimya, biyoloji, tarih, coğrafya vesaire öğreniyor, önemli bir kısmı yabancı dil biliyor, bazıları da yurt dışında eğitim görüyordu. Osmanlı döneminde gayrimüslimlerin iktisadi, sosyal ve kültürel durumu hakkında kaçımız ve ne kadar bilgiye sahibiz? İşte Osmanlı'yı asıl

yıkan, kendi gayrimüslim azınlıkları ile ve bilhassa Batı dünyası ile aradaki bu farktır, şu veya bu şahıs, şu veya bu parti değildir. Bunlar sadece birer sonuçtur, sebep değildir. Bu gün yaşanan sıkıntıların temelinde de bu farkın hâlâ giderilememiş olması yatmaktadır.

Annem bir gecede cahil mi kaldı?

Yazı değiştiği zaman annem on sekiz yaşındaydı. Bir gün veya bir yıl önce ne biliyor idiyse, bir gün veya bir yıl sonra da aynısını, hatta daha fazlasını biliyordu, çünkü görgü ve tecrübesi artmıştı. Yazı değişmeden önce hangi kitapları okuyor idiyse aynı kitapları okumaya devam etti. Yâni “bir gecede cahil” falan kalmadı. Kitaplarını kimse elinden almadı, Osmanlı döneminde basılmış bu kitaplar hâlâ evde duruyor ve bana miras kaldı. Evlerde, kütüphanelerde ve câmilerde bu kitaplardan binlerce var, sahaflarda ise on binlercesi satılıyor. Televizyonlara çıkararak, “kitapları toplayıp meydanlarda yaktılar” diyen, kimi fesli, kimi cübbeli, kimi sarıklı, kimi sakalsız-bıyıksız-kravatlı, kimi profesör unvanlı soytarıların, bunlar halkın beynini iğfal ettikçe, “bana oy geliyor” diyerek keyiflenen politikacıların sorumluluk duygusu yok mu, hayâ duygusu yok mu, bunları dinleyip inananların, aynı cümleleri ezberleyenlerin, aklı, fikri, irfanı, iz’anı, muhakeme yeteneği ve feraseti yok mu? Bir büyük dönüşüm anında, şurada burada, birkaç fanatiğin yaptığı yanlışları genelleştirmek doğru mu? Bugün, belki ters yönde, ama çağdaş bir topluma asla yakışmayan yüzlerce yanlış yapılmıyor mu? Bunların üstünü titizlikle örtmeye çalışırken, yüz yıl önce yapılan yanlışları cımbızla çekerek abartmak bir asalet işi olabilir mi? Her yıl, 17 Aralık anma toplantılarında, politik ve katı nefsanî nutuklarla kemiklerini sızlattığınız Mevlânâ, “çirkinlikleri örtmekte gece gibi ol, güzellikleri aydınlatmakta gündüz gibi ol” dememiş miydi?

Benim aklımın ermeye başladığı 1950-51 yılında dahi, Kayseri’ye 10 km mesafede bir köy olan Hisarcık’ta, 1928’den

önce doğmuş kadınlar arasında okumayı bilen bir tek benim annem vardı, yazmayı bilen hiç kimse yoktu. Köylü kadınlar, 'Hocânım' diyerek annemin etrafına toplanır, annem onlara, yukarda zikrettiğim kitapları okur, ya da mevlit okur ve Yunus Emre ilahileri söylerdi. Kadınlar annemin okuduklarını gözyaşlarıyla dinlerdi. Çok sayıda kadına da Kur'an okumayı öğretti. Kimsenin mani olduğunu görmedim ve annemden de böyle bir şeyi duymadım. Annem, Fuzulî'nin, Bâkî'nin, Nedim'in, Şeyh Galip'in, İtrî'nin, Dede Efendi'nin adını bile duymamıştı, onların yazdığı tek satırı dahi anlayamazdı ama Yunus Emre ilâhîlerinin çoğunu bilirdi, Mevlit'i ezbere okurdu, çünkü bunların dili halkın konuştuğu Türkçeydi. Eski yazıyı bilen Osmanlıcayı da bilirdi sanmak bir gaflettir, böyle bir algı yaratmaya çalışmak ise kirli siyasettir. Osmanlıcayı ancak çok küçük bir elit azınlık bilirdi.

Annem tam manasıyla dini bütün bir insandı. Onun için okuduğu beş kitaptan başka bir hakikat yoktu. Buna rağmen ne Cumhuriyet ne inkılâplar ne Atatürk konusunda hiçbir sorunu ve hiçbir şikâyeti olmadı. Tam tersine, 1970'li yılların anarşik ortamında, itiş kakışları televizyonda görür, "yine neler oluyor oğlum" diye sorardı. Anlatırdım. "Ah oğlum ah, bunlar nimet azgını nimet, açlık görmemişler, kıtlık görmemişler, harp görmemişler, eşkıya görmemişler, ırz namus korkusu yaşamamışlar, rahmetli Atatürk olaydı da görelerdi" diyerek hissiyatını ve ıstırabını ifade ederdi. Çünkü annem 'halk'tı ve halkın kahır bir ekseriyeti annemdi... Bu nedenle annemi örnek gösteriyorum.

Annem, İkinci Dünya Harbi döneminde, özellikle 1942-43 yıllarında yaşanan yokluk ve kıtlıktan, aynî vergi toplanırken, ya da gazyağı, şeker, kaput bezi vesaire dağıtılırken mütegalibenin ve mahallî bürokratların yaptığı haksızlık ve zorbalıktan dolayı İsmet İnönü'yü sorumlu tutardı. Asla, Cumhuriyet kuruldu, şapka giyildi, yazı değiştirildi, falan diye değil, sadece ve sadece bu sebeplerden dolayı suçlardı. Esasen halkta sosyolojik bir karşılığı olmasaydı, bu kadar radikal devrimler, bu kadar kısa bir sürede yapılabilir miydi? Hadi zorbalıkla yapıldı diyelim,

sosyolojinin kanunlarına aykırı olarak doksan iki yıldan beri ayakta kalabilir miydi?

Mezar taşlarını çok az insan okuyabilirdi

“Efendim yazımızı değiştirdiler, dedelerimizin mezar taşlarını okuyamaz olduk” ifadesi de bir safsatadır, okumuşların cehalet itirafı, politikacıların siyaset silahıdır. Bu adamlara, “bırakın üstündeki yazıyı, babanızın, dedenizin mezarında taş var mı?” diye sormak lâzımdır. Anadolu’da binlerce mezarlıktaki kaç mezar taşının üzerinde eski yazıyla yazılmış bir ifade var? Anadolu’nun bütün mezarlıklarını Eyüp Sultan veya Karacaahmet Mezarlığı mı sanıyorsunuz? Ya da selâtin câmilerin hazîresi mi zannediyorsunuz? Anadolu’daki milyonlarca kırık dökük mezar taşını, İstanbul’daki birkaç bin, hoca, şeyh, veli, paşa mezar taşlarına mı benzer sanıyorsunuz? Veya böyle olmadığını bildiğiniz hâlde, böyleymiş gibi bir algı yaratarak halkı aldatmaya utanmıyor musunuz?

Ey okumuşlar, söyleyin, kaçınızın dedesinin mezar taşında yazı var? Şayet varsa ve böyle bir elit imtiyaza sahipseniz, elin Amerikalısı, İngiliz’i, Japon’u gelip bunları okuyor da siz neden dizinizi kırıp okumayı öğrenmiyorsunuz, elinizi kolunuzu tutan mı var? Çoğunuz, Kur’an kursu, imam hatip lisesi, ilâhiyat fakültesi, Türk dili ve edebiyatı bölümü, ya da tarih bölümü mezunu değil misiniz? Bu devlet milyarlar harcayarak size eski yazı öğretmek için çabalamadı mı? Okuyamıyorsanız bu sizin utancınız değil mi? Cehlinizi ve tembelliğinizi örtmek için tarihten mazeret mi arıyorsunuz?

Osmanlı döneminde okumayı öğrenmiş annem de mezar taşlarını veya bina kitabelerini okuyamazdı. Bunları, Osmanlı döneminde bile, İstanbul’da ve taşra kentlerinde yüksek derecede eğitim görmüş, çok elit bir zümre dışında kimse okuyup anlayamazdı. Çünkü bunlar çok karmaşık bir hatla yazılırdı ve önemli bir kısmının dili de Arapça veya Farsçaydı. Politikacılar için bir şey demiyorum, çünkü onların ar damarı çatlamıştır, akla, iz’âna ve vicdana hakaret niteliği taşıyan her şeyi söylemekte ve yapmakta artık mazurdurlar. Ama ekran şarlatanı hocalar,

sarıklılar, fesliler, profesörler, helâl haram tanımayan iş adamları, artık bu milleti aldatmaktan, kamplaştırmaktan, aramızdaki güven duygusunu, sevgi ve muhabbeti yok etmekten vaz geçin. Kendi marazî kimlik sorunlarınızı, İslâmiyet ile perdeleyerek, bu milletin içine nifak sokup mahvetmek suretiyle tatmin hastalığından kurtulun. En büyük kötülüğü İslamiyet'e karşı yaptığınızı görmüyor musunuz? Bu politikaların, bir taraftan on binlerce, El Kâide, Taliban, İŞİD ve daha bilmem ne sempatzanı ve militanı yarattığının, diğer yandan milyonlarca insanı dinden, milletten ve memleketten soğuttuğunun farkında değil misiniz? Bu vebali nasıl taşıyacaksınız? Madem din adına konuşuyorsunuz, bir de şu hadisi okuyun. Hz Muhammed der ki: "Bizi aldatan bizden değildir". Ama nafile, çünkü sizin için din, manevi bir zarafet ve letafetle yaşanan değil, ihtiraslarınız uğrunda, işinize geldiği gibi tepe tepe kullanılan bir şeydir ve hatta bilmezsiniz ki bu, dinen putperestlik ve küfürdür.

Tekrar Cumhuriyet dönemine gelelim

Ekteki tablodan anlaşılabacağı üzere, ülkemizde okuryazarlık oranı, harf inkılâbından sonra hızla yükselmiştir: Harf İnkılâbından yedi yıl sonra, yani 1935 yılı nüfus sayımı esnasında, okuryazarlık oranının iki kattan fazla arttığı görülmektedir. Çünkü bu arada halk için kurslar açılmış ve herkese okuryazarlık öğretmek için çok büyük bir çaba sarf edilmiştir. Kız erkek ayırımı yapmadan çocukların okula gönderilmesi kanunen zorunlu kılınmıştır. Buna rağmen erken Cumhuriyet döneminde insanlar kız çocuklarını okutmamak için her çareye başvurmuştur. Hepsi de Cumhuriyetten sonra doğan dört kız kardeşimden biri, hiç okula gönderilmemiş, diğer üçü, ikişer yıl gittikten sonra, "akla karayı ayıracak hâle geldin (yani kâğıt üstündeki yazıyı okuyacak hâle geldin) bu kadarı yeter" demek suretiyle ve bir mazeret uydurularak okuldan alınmıştır. Hepsi de mahkemede yalancı şahitlerle yaşları büyütülerek, 14-15 yaşındayken evlendirilmiştir. (Eskiden mahkemelerde yalancı şahitlik etmek bir meslekti. Bu utanç

verici durum ayrı bir yazı konusudur.)

Ekteki tabloya göre, yıllar itibariyle okuma yazma oranlarındaki artış şöyledir: 1935 yılında ortalama %19, erkeklerde %31, kadınlarda %8'dir. 1950 yılında ortalama %32, erkeklerde %48, kadınlarda %17'dir. 1965 yılında ortalama %46, erkeklerde %65, kadınlarda %28'dir. 1980 yılında ortalama %66, erkeklerde %81, kadınlarda %50'dir. 2000 yılında ortalama %87, erkeklerde %94, kadınlarda %79 ve nihayet, 2012 yılında ortalama %95, erkeklerde %98, kadınlarda ise %92'dir.

Dolayısıyla, "yazımızı değiştiler, bir gecede cahil kaldık" lâfı külliye yanlıştır. Çünkü bu lâfın mefhum-u muhalifinden (tersinden) şu mana çıkar: "Biz Osmanlı döneminde o kadar iyi eğitilmiş, bilgili ve kültürlü bir toplumduk ki yazımız değiş-mese ve bir gecede cahil bırakılmasaydık, uçakları, bilgisayarları, akıllı telefonları, kanser ilaçlarını, MR ve tomografi cihazlarını biz yapardık, Ay'a ve Merih'e biz giderdik". Bu zihniyet, zaafımıza doğru teşhis koymaya mani büyük bir avuntudur, garabet ve hamakattır. Ayrıca, yüz binlerce insana papağan gibi bu lâfı ezberletmek, o insanların, zaten zayıf olan, 'hakikat, adâlet ve hakkaniyet' hassalarını, duygularını, büsbütün felç etmektir, dumura uğratmaktır, ağır bir vebaldir, topluma karşı büyük bir kötülüktür.

Cumhuriyetten önce âlim miydik?

Ayrıca, Cumhuriyetten önce millet zaten cahil olduğu içindir ki yazı bu kadar kolay değişmiştir. Eğer Osmanlı döneminde bu millet iyi eğitilmiş, bilgili ve kültürlü olsaydı; (1) hiç kimse yazıyı değiştirmeye gerek duymazdı, aklına bile getirmezdi ve (2) yazıyı değiştirmeye cesaret bile edemezdi. Asırlar boyunca bu millet fakir, eğitimsiz ve kültürsüz bırakıldığı içindir ki, yazı bu kadar kolay ve suhuletle değişmiştir. Şapka olayı gibi, Müslümanlıkla hiç alakası olmayan, basit bir sembolden dolayı başını veren kesimden bir kişi dahi, yazı değiştiği zaman tırnağını bile feda etmemiştir. Hâlbuki yazının değişmesi şapka olayından bin kat

daha önemlidir. (Eğer şapkanın İslâmiyet'le bir alâkası olsaydı, şimdi fes giymek için de bir kampanya yapılardı ve Diyanet İşleri Başkanı, görevi dışında başı açık gezmezdi. Peki, devrin uleması neden insanlara bunu anlatmadı da bunca ıstırap yaşandı?)

Keramet yazıda olsaydı...

Keramet yazıda olsaydı, yazısını değiştirmemiş olan tüm Arap âleminin, İranlıların, Pakistanlıların, Afganlıların durumunun bizden daha iyi olması gerekmez miydi? Özellikle Arap dünyasına bir bakın, hepsi de Müslüman, hepsi de Kur'an'ı aslından okuyor ama hepsi de gelişmiş ülkelerin oyuncağı olmuş ve birbirine kurşun atıyor. "Yazımız değişti, bir gecede cahil kaldık" diyenlerin oralarda yaşananlara ve hatta bunların bizi bile yakıp yıkması ihtimaline bakıp asıl derdin, bin kat daha derin ve karmaşık olduğunu idrak etmeleri gerekmez mi?

Şimdi eski yazıyı bilenler çok daha fazladır

Bir konuyu daha anlatayım: 1927 yılında eski yazıyla okuryazar olan 1,1 milyon insanın en az on beş yirmi katına, yani 20 milyon civarında insana, Kur'an kurslarında, imam-hatip liselerinde, üniversitelerin ilâhiyat fakültelerinde, Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde, tarih bölümlerinde, maaşı devlet tarafından ödenen hocalar marifetiyle eski yazı öğretilmiştir. Her yıl milyonlarcasına daha öğretilmeye de devam edilmektedir. (Belediyelerin, cemaatlerin, tarikatların bu yöndeki gayretlerini de hesaba katmıyorum). Eski yazı öğrenen bu insanların nüfusumuza oranı ise Osmanlı dönemindeki yüzde sekize karşılık, bu gün en az yüzde yirminin üzerindedir. Peki, ya sonuç? İnsanları dinden soğutan çeyrek din adamları, bilimin 'b'sini bile bilmeyen çeyrek profesörler, devlet mülküne el koyarak zenginleşen iş adamları, terör örgütlerine katılan binlerce militan ve insanlık camiasında yüzümüzü yere baktıran, Makyavelist ve şarlatan politikacılar. Kalite sorunu kimsenin umurunda olmayınca bu sonuç doğaldır.

Yabancılar okuyor da biz neden okuyamıyoruz?

Bizimkiler, “yazımız değışti, bir gecede cahil kaldık” diye sıkılmadan şikâyetle devam ededursun, Osmanlı arşivlerini, mezar taşlarını, bina kitabelerini yabancılar gelip okusun, dizini kırıp çalışsın, alın teri ve göz nuru döksün ve yüzlerce kitap yazsın... Osmanlı’nın torunları biz değiliz de onlar mı? İmam-hatip okullarına, Kur’an kurslarına, ilâhiyat fakültelerine biz değil de onlar mı gidiyor. Siz, sıkışınca, “canım, bu dünya kâfirler için, öte dünya Müslümanlar için” diyerek esrar uykusuna dalın. Beyler, üç yüz yıl önce, atı alıp Üsküdar’ı geçenler, şimdi Güneydoğu Anadolu’nun dağlarında cirit atıyor. Beğenmediğiniz Lozan coğrafyası bile altımızdan kayıyor. Hâlâ gerçekleri görüp uyanma zamanı gelmedi mi? (Kalbi ıstırapla dolu samimi din adamlarını, laboratuvarlarda uyuyan bilim adamlarını, toplumun kaderini değıştirmek ve dünya ile rekabet etmek için çırpınan işadamlarını, velhâsıl, şikâyet etmeden, suçlu aramadan, cehalete mazeret uydurmadan, alın teri ve göz nuru dökerek çalışan, dürüst, bilgili, yüksek ahlâklı saygıdeğer insanlarımızı tenzih ediyorum.)

Bu anlattıklarım “yazı değışmeli miydi, değışmemeli miydi” tartışmasından tamamen bağımsızdır. Herkes kendi meşrebine göre, her ikisinin de lehinde veya aleyhinde, bin bir tane delil getirebilir. Zaten, bu tür tartışmalar, yazı değışmeden önceki elli altmış yıl boyunca, en ariz-amik (enine boyuna) bir biçimde yapılmıştır. Bu işler, biri rüyasında gördü ve bir gecede oldu mu sanıyorsunuz? Ayrıca, olan olmuş ve aradan tam doksan yıla yakın, geri dönülmesi imkânsız bir zaman geçmiş ve milletin yüzde doksan beşi bu yazıyla okuryazar hâle gelmiştir ve kütüphanelerimiz bu yazıyla yazılan kitaplarla dolmuştur. Bu saatten sonra millete bunları tartıştırmak, sünnetçinin, “kuşa bak” demesi gibi, asıl vahim sorunları dikkatlerden kaçırmaktır.

Harf devrimi başka dil devrimi başkadır

Ayrıca, harf devrimi ile dil devrimini birbirine karıştırmamak

gerekir. Bunlar birbirine yakın fakat ayrı konulardır. Osmanlıca sadeleştirilmeliydi, buna hiç şüphe yok, aksini iddia edenler bu satırların arasına sıkıştırdığım Osmanlıca beyitleri anlasın da göreyim. Eskiden de halktan hiç kimse bunları anlamazdı. Ama Yunus Emre'yi, Karacaoğlan'ı, Köroğlu'nu, Dadaloğlu'nu anlardı. 'Öz Türkçe' konusunda aşırıya gidildiği ise kesindir. Halkın dili devletin dili hâline getirilmeye çalışılırken, halkın bildiği kelimeleri ve bazı kavramları atmak vahim bir hata olmuştur. Dilin zenginliği ve ahengi kaybolmuştur. Ancak bunu tenkit etmek ve bu konuda düzeltmeler yapmak ayrı bir şey, "yazımız değişti bir gecede cahil kaldık" demek ayrı bir şeydir.

Asıl vahim sorun

Asıl sorun, eğitimin kalitesinin düşüklüğüdür, kaliteli insan yetiştirememektir ve hatta 'yüksek kaliteli eğitimin' ve 'kaliteli insanın' ne demek olduğunu dahi bilmemektir. Üniversite mezunlarının diplomayı aldıktan sonra ve çoğu üniversite hocalarının bile profesör olduktan sonra kitabı, kalem bir köşeye atmasıdır. Bilimde, teknolojiye ve ekonominin her alanında geri kalmamızdır. Okumayan, yazmayan, düşünmeyen, araştırmayan, tecessüsü (merakı) olmayan, okuduğunu ve duyduğunu sorgulamayan, ahlâkî değerlerine sahip çıkamayan, doğruyu delikanlıca savunamayan, zalimin karşısında boyun eğen, sevdiği insanın yalanını doğru kabul edip papağan gibi ezberleyen, sevmediği insanın söylediğini, mutlak hakikat olsa bile reddeden bir toplum güdülmeye teşnedir (hazırdır, heveslidir). Nitekim güdülmektedir ve hiçbir sorununu sağlıklı bir biçimde çözememektedir. Böyle bir toplum, ister eski yazıyı, ister yeni yazıyı, ister Çin, ister Maçın yazısını kullansın ister saltanatla ister cumhuriyetle ister demokrasiyle isterse şeriatla yönetilsin, durum çok da fazla değişmez. Etrafınızdaki ülkelere bakın ve değişmediğini görün. "Acaba, böyle dipsiz kuyulara atılan, deli saçması taşları çıkarmaya çalışmaktan bunaldığı ve usandığı için mi, koskoca Osmanlı Şeyhülislam'ı aşağıdaki beyti yazmak zorunda

kalmıştır” diye sormaktan kendimi alamıyorum:

*Mescidde riyâ-pîşeler etsin ko riyâyı,
Meyhaneye gel kim ne riya var ne mûraî.
(Şeyhülislam Yahya)*

Rusya ve diğerlerinden örnekler

Rusya, 1917’den evvel çarlar tarafından yönetilirken, Puşkin’leri, Lobaçevski’leri, Çaykovski’leri, İvan Gonçarov’ları, Çehov’ları, Turgenyev’leri, Dostoyevski’leri, Tolstoy’ları, Pavlov’ları ve daha birçoklarını yetiştirdi. Dünyanın bir numaralı devletlerinden biriydi, en az yüz elli yıl boyunca Osmanlı’ya kök söktürdü. Rusya 1917 yılında, 180 derecelik bir dönüşle, insanlık tarihinin en trajik devrimini, en radikal, en hayal edilemez dönüşümünü gerçekleştirdi; mülkiyeti kaldırıp komüniz

me geçti. Bu defa Maksim Gorki’leri, Boris Pasternak’ları, Soljenitsin’leri, Yevgeni Yevtuşenko’ları, Yuri Gagarin’leri ve daha nicelerini yetiştirdi. Yine birinci sınıf devletler arasındaydı, Hitler Almanya’sını yenen ülkelerden biri oldu. Atom bombasını yapan ikinci ülkeydi. Uzaya ilk füzeyi, ilk insanı gönderdi. Çok sayıda Rus, Nobel mükâfatı aldı ve yine, yetmiş yıl boyunca, en korkulu rüyamızdı. 1989 yılında yüz seksen derecelik bir dönüş daha yaparak kapitalizme geçti. Bunca radikal dönüşümlere rağmen hâlâ birinci ligde oynuyor ve hâlâ biz, ayağına basmamaya dikkat ediyoruz.

Neden ve nasıl oluyor bu? Çünkü neredeyse herkesin ‘Büyük Petro’ dediği ama adamın ne yapmaya çalıştığını anlayamadığımız için bizim ‘Deli Petro’ dediğimiz Çar, batının gücünün nereden geldiğini anlamak için, bundan üç yüz yıl önce saltanatını bırakıp ve kimliğini gizleyip, Avrupa’ya işçi olarak çalışmaya gitmiştir. Hâlbuki o tarihten neredeyse yüz yıl öncesinden itibaren Osmanlı sultanları saraya kapanmıştır. Dördüncü Murat’ın Bağdat seferinden sonraki üç yüz yıl boyunca, “acaba tebaam nasıl yaşıyor, aç mı, susuz mu” diye merak edip İzmit’in doğusuna geçen, bir tek Osmanlı padişahı yoktur. Bu bir şaka değil, tam üç yüz yıl... Hâlbuki Ruslar, Çar

Petro'dan itibaren, bireyin ve toplumun kalitesini yükseltmek için yoğun bir çaba içine girmiş ve birinci sınıf bir toplum yaratmıştır. Bu nedenledir ki rejim ne olursa olsun, birinci ligde oynamayı başarıyorlar ve ona buna esip gürleyen biz, NATO üyeliğimize rağmen, Rusya söz konusu olunca sus pus vaziyetinde kalıyoruz.

Peki, ister Osmanlı ister Cumhuriyet döneminde biz, dünya çapında kaç kişi yetiştirdik? İster Osmanlı ister Cumhuriyet döneminde ve hangi kesimden olursa olsun, birazcık öne çıkanları itibarsızlaştırmak ve mahvetmek için, “bu bizden değil, bu bize boyun eğmiyor, bu bize bîat etmiyor” diyerek yapmadığımız zulüm kaldı mı? Hangi kesimden olursa olsun, biraz öne çıkıp da karakollarda, mahkemelerde, hapislerde süründürülmemiş kaç kişi var?

Hatırladığım kadarıyla anlatayım: Fransa'da 1968 öğrenci olayları esnasında, sosyalist Filozof Jan Paul Sartre olayların içinde ve en önünde yürüyor. Kabine toplantısı esnasında içişleri bakanı, “Bu adam tahrikçidir, tevkif edilmesi gerekir” diyor. İkinci Dünya Harbi kahramanı ve muhafazakâr, sağ görüşlü Cumhurbaşkanı De Gaulle, “Jan Paul Sartre demek Fransa demektir, tevkif kelimesi telâffuz dahi edilemez” cevabını veriyor. Bir süre sonra da, Sartre'ı hapse atmak yerine seçime gidiyor ve ardından kendisi istifa ederek olayların yatışmasını sağlıyor. Beyler, işte Fransa'yı büyük, güçlü ve hatta, İslâm dünyasının tüm kaçkınlarına melce (sığınak) kılan budur. Bizde olanlarla mukayeseyi siz yapın... Almanya ve Japonya için de benzer paragraflar yazıp lâfı uzatmaya gerek var mı? Peki, Rusya Almanya ve Japonya, yaşadıkları bütün trajedilere ve radikal dönüşümlere rağmen, neden her zaman birinci ligde oynuyor? Bunun cevabı yüksek kaliteli insanlar, yüksek kaliteli ve birinci sınıf toplumdur. Toplum böyle olduğu zaman, rejimin, yazının, fesin, şapkanın önemi minimumdur. Ayrıca, yüksek kaliteli bir toplum, yanlış olanı, toplumda karşılığı bulunmayan ve sosyal realiteye uymayanı zaten kısa bir sürede tasfiye eder.

Dünya ile rekabetin gereğini yapmak şarttır

Dünya ile rekabete mecbursak, rakiplerimizin normlarını uygulamak ve değişimi o yönde yapmak zorundayız. En basitinden bir bakkal dahi bilir ki, yanına daha iyi bir dükkân açılırsa, onun normlarını (meselâ, daha çekici bir vitrin, daha yeni bir buzdolabı, daha çok mal çeşidi vesaire) uygulamadan rekabet edemez ve ayakta kalamaz. Ey okumuşlar, ey hocalar, ey profesörler, ey bürokratlar, ey iş adamları, ey politikacılar; en az üç asırdan beri devam eden geri kalmışlık ıstırabından, şahsiyet ve haysiyet kırılmalarından sonra anlayın artık bunu. “Bizim oğlan bina okur, döner döner gene okur” fasit dairesinden kurtulun.

Ey, kürsülerde ve ekranlarda tozu dumana katarak, ağzından alev saçarak beyin yıkamaya çalışan, bir hayal dünyasının slogan ilkelliğine toplumu mahkûm eden insanlar, kiminizin cehalet kompleksini tatmine çalıştığını, kiminizin para ve ikbâl kazandığını herkes biliyor. Ama bunun sonu yok, doyamazsınız. Bari topluma acıyın, torunlarınıza acıyın. Çünkü bunun faturasını toplum, yakında çok ağır bir biçimde ödeyecektir. Her zaman söylüyorum, bir kere daha söyleyeyim: Değişim kaçınılmazdır, kendiliğinden değişmeyi, bir gün birileri mutlaka ve zorla değiştirir, üstelik şeref ve haysiyetini de elinden alır.

*Çok da mağrûr olma kim meyhâne-i ikbâlde,
Biz hezâran mest-i mağrûrun humarın görmüşüz.
(Nef'î)*

Bilgisizlik belâdır, felâkettir

Bir gün Hz. Ali, bet beniz kül gibi, koşar adım gidiyormuş. Biri sormuş, “Yâ Ali, nedir bu hâl?” “Korktum” demiş. “Sen ‘Allah’ın aslanı’ unvanıyla marufsun, neden korkmuş olabilirsin ki?” Hz. Ali, hızla uzaklaşarak, “cahil ve ahmaktan korktum” cevabını vermiş.

İngiliz Filozof Bertrand Russell der ki: “İnsanlığın en önemli sorunu, akıllılar şüpheyile doluyken, aptalların özgüvenle dolu olmasıdır”. Alman düşünür Goethe de der ki “Cahil insanlar akıllıların bin yıl önce cevapladığı soruları sorarlar ve tar-

tışırlar". Bu son söze göre cehaletimizin tescili için 910 yılımız daha var. Müsterih olabilir, sevinebilir ve hatta uyuyabiliriz!

Ülkemiz hakkındaki kaygılarımı anlattığım, üniversite mezunu bir iş adamı, bana, "korkma hocam, bu millete bir şey olmaz, çok şükür Allah'ımız, dinimiz, imanımız, peygamberimiz, evliyalarımız, türbelerimiz, yatırırlarımız var" dedi ve aklıma şu hikâye geldi:

Bir gün Padişah'a bir haber gelmiş "Kâfirler Tuna nehrinin kaynağından başlayarak, nehir boyunca yeni katılımlarla gittikçe büyüyen bir donanma oluşturunyorlar, yakında Karadeniz'i aşırıp Boğaz'a girecekler ve İstanbul'u geri alacaklar". Padişah kara kara düşünmeye başlamış, yeterli sayıda ve kalitede asker yok, top yok, tüfek yok, günlerce uyku tünek kalmamış. Padişahı eğlendirmekle görevli cüce bir maskara, bir gün, tüm cesaretini toplayıp, "aman Padişahım nedir derdiniz, günlerdir sizi tebessüm bile ettiremedim" demiş. Padişah olayı anlatmış. Maskara, "aman Padişahım, üzöldüğünüz şeye bakın, bundan kolay ne var, Belgrad ormanlarından birkaç yüz tane ağaç kestirelim, bunları 3-4 metre boyunda parçalara ayıralım, katranla siyaha boyayalım, sonra da Anadolu ve Rumeli hisarlarının mazgallarına uzatalım, düşman bunları görünce top zanneder, korkar ve kaçırp gider" demiş. Padişah ellerini gökyüzüne açmış ve bütün kalbiyle, "Yâ Rabbi, ne olursun, bir gece için şu adamın aklını bana ver de rahat bir uyku uyuyayım" demiş.

Sonuç olarak açıkça ifade etmek isterim ki bu toplumda, eski yazı da Osmanlıca da Arapça da Farsça da Çince de Maçince de velhasıl istisnasız mümkün olan her şey derinliğine öğretilmeli ve öğrenilmelidir. Ama hiçbir şeyi derinliğine öğretmeden, bu yönde en küçük bir çaba sarf etmeden, sağ-sol, ön-arka, her kesimden insana, slogan kültürünün, çeyrek aydın cesaretinin ve ahmaklığın hâkim kılınması ve toplumda kalitesizliğin derinleştirilmesi bir felâkettir.

Geliniz, bir ateş çemberinin içinden geçtiğimiz böyle bir dönemde, bırakın gezip eğlenmeyi, uyumaya dahi hakkımız yokken, belirli tarih dönemlerini veya belirli şahsiyetleri,

bir top gibi tepe tepe kullanarak, birbirimize gol atmaktan, çeyrek aydınların ve sorumsuz politikacıların oyuncağı olmaktan vaz geçin. Hiçbir dönem cennet veya cehennem değildir, hiç kimse melek veya şeytan değildir, gerçekler de beyaz veya siyah değildir, gridir, gri, gri...

Geliniz din ve tarih üzerinden politika yapmaktan da vazgeçin. Çünkü bu ikisi de insanların ve toplumların asla fikir birliğine varamayacağı konulardır. Bunlar üzerinden politika yapmak en büyük kötülüktür, en büyük vebaldır. Hem bizde ve hem etrafımızda olup bitenlere bakarak hâlâ bunu anlayamıyorsak başka ne anlatabilir ki...

Zamanımı, bir bedâhatı (açık gerçeği) anlatmak için harcamak zorunda bırakanlara, bu ve benzeri beyhude konularla, milletimize, onlarca yıldır vakit kaybettirenlere ve bunlar karşısında, kimi “ekmeğimden olurum”, kimi “tekfir edilirim”, kimi “huzurum kaçır” korkusuyla susanlara yazıklar olsun...

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN.

Alıntı Kaynak: Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Kasım-2015 Yıl:38 Sayı:455 Taryhy makalalar